

De Syv Sogne

**Medlemsblad for Lokalhistorisk Forening
for Helsinge og Omegn**

Annisse – Helsinge – Mårum – Ramløse – Tibirke – Valby – Vejby

August 2018

Ørby Købmandshandel 1949 (Foto: Det Kgl. Bibliotek/Sylvest Jensen)

Lokalhistorisk Forening for Helsingø og Omegn.

Formand: Poul Erik Lehmann Thomsen – mail info.lofoheom@gmail.com

Kasserer: Finn Klitgaard, tlf. 20121577 – mail finn.klitgaard@adslhome.dk

Redaktør: Willy Larsen – birkedal13@gmail.com

Hjemmeside: www.lokalhistorisk-helsingo-omegn.123hjemmeside.dk

Sidste chance

For af få betalt kontingent for 2018

Og få årbogen fra Museum Nordsjælland gratis!

Der er stadig nogle medlemmer, der ikke har betalt kontingent for 2018.

Bestyrelsen giver en sidste chance for at få betalt kr. 150,- medlemskabet koster.

Kontingent er 150,- for enkeltpersoner eller par for året 2018

Betal via netbank Reg.nr. 1551 - konto nummer 0010160464

Næste arrangement.

”Byvandring” med galopkringle.

Foregår i **KVICKLY HELSINGES CAFETERIA** søndag den **9.9.2018**
kl. **13.00.**

Vi vil via en billedserie fortælle om Helsingø Bys udvikling fra bondesamfund til driftig handelby.

Der vil blive serveret kaffe og kringler.

Entre kr. 50,-

Landsbyer:

Vi forsætter rundt i lokalområdet og sætter fokus på endnu en landsby, landsbyen Ørby.

Indbyggertal: 1960: Ca. 260 - 2018: 310

Hvis der i en samlet bebyggelse er mindst 3 ejendomme, hvor indbyggerne lever af at dyrke landbrug, kan man efter gammel skik kalde bebyggelsen for en landsby. I Nordsjælland finder man ikke mange steder, hvor indbyggerne i vore dage lever udelukkende af landbrug, men vi benytter alligevel betegnelsen "landsby" om mange af de små samfund, der findes rundt om os, herunder Ørby. Ifølge Wikipedia bestod Ørby i 1600-tallet af 13 gårde og 9 huse uden jord. I 1960 var indbyggerantallet i Ørby ca. 260 og pr. 1 januar 2018 har Statistikbanken v/Danmarks Statistik, registreret 310 indbyggere i Ørby.

Erhvervslivet i Ørby gennem tiden:

Landbrug, mejeri, købmand, smedje, listefabrik, tømrer-snedkerværksted, hjulmager, muremester, systue, bødker, bil- og motorcykelværksted er nogle af de erhverv, som vi kender i Ørby.

Ørby Købmandshandel 1949 (Foto: Det Kgl. Bibliotek/Sylvest Jensen)

Ørby har i mange år været en velfungerende landsby med et samfund, der har været bygget op omkring det lokale mejeri, Ørekilde Mejeri. Landmændene leverede deres mælk til mejeriet, og helt frem til 1978 kunne de aflægge besøg hos den velfungerende købmand midt i Ørby.

Købmanden i Ørby (th) med personale
Foto fra Gribskov Arkiv

Smedjen var også en vigtig brik i det lille samfund. Her var det daglige lokale mødested, og især når postbuddet kom forbi på sin daglige rute blev der udvekslet nyheder. Posten kørte ud fra posthuset i Helsingør, og det foregik på cykel, og hvis føret var alt for dårligt så gik posten ruten til fods.

Ørby Smedje 1953 (Foto: Det Kgl. Bibliotek/Sylvest Jensen)

I Ørby var der også en systue, som i mange år syede tøj til nogle firmaer i København. Systuen gav arbejde til lokalbefolkningen. Systuer har der være flere steder i vores lokalområde, f.eks. Nejlunge, Nellerød og altså også i Ørby.

Tidligere har der også været et tømrerfirma i Ørby, med 4-5 mand ansat, og Ørby har også været hjemsted for en listefabrik der lavede specielle lister til trælasterne i Nordsjælland.

Ørekilde Mejeri:

Den centrale virksomhed i Ørby var i mange år mejeriet. Det blev opført i 1888, og allerede i 1906 blev der foretaget en tilbygning. Mejeriet havde stor succes, og i 1911 valgte man at bygge et helt nyt mejeri. Senere blev der bygget et frysehus i forbindelse med mejeriet. Dybfrysere var ikke hvermandseje, i stedet lejede man sig ind i det andelsejede frysehus ved siden af mejeriet, så man kunne opbevare sine slagtervarer og evt. nedfryse nogle af sine bær og andet hjemmeavl. Indtil starten af 1960'erne var der behov for frysehuset, men efterhånden som det blev almindeligt med en fryser i hjemmet, blev der mindre behov for et frysehus, og mange frysehuse blev nedlagt, herunder også det i Ørby.

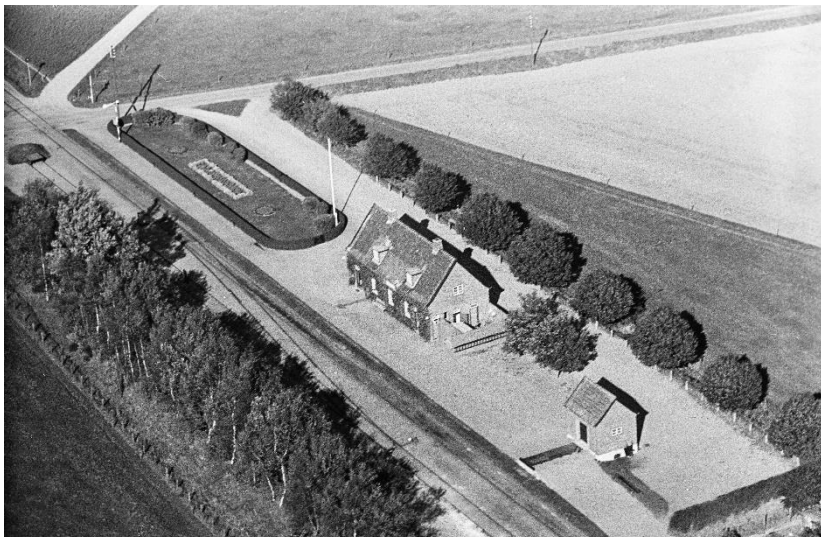
Selve mejeriet lukkede helt ned i 1967, men bygningen blev bevaret og findes stadig, men er i dag ombygget til lejligheder, og bygningen kaldes i dag "Det Gamle Mejeri"

Ørekilde Mejeri 1956 (Foto: Det Kgl. Bibliotek/Sylvest Jensen)

Ørby Station:

Ørby har også haft sin egen station med tilhørende stationsforstander, men teknologien har afløst den manuelle betjening, og stationen består i dag kun af et såkaldt "trinbræt", der ligger 700-800 hundrede meter uden for Ørbys tætteste bebyggelse. Ørby stationsbygning er nedrevet omkring 1984.

Ørby Station 1949 (Foto Det Kgl. Bibliotek/Sylvest Jensen)

*Ørby Station 1971 - Foto Gunnar W. Christensen
www.tog-billeder.dk*

Ørby Bavn: En bavn eller en bavnehøj er et højtliggende sted hvorfra et brændende bål kan ses vidt omkring. Bavnen blev brugt som advarsel til naboerne om udefrakommende farer. Ørby har sin egen bavnehøj, som i daglig tale kaldes Ørby Bavn. Ørby Bavn har i mange år været helt tilgroet, men for år tilbage begyndte det daværende Frederiksborg Amt at rydde

beplantningen og vedligeholde de gamle fortidsminder. Bavne og gravhøje er fredede arealer, som fremover skal vedligeholdes.

Ørby Bavn var i mange år rammen om store grundlovsfester, hvor mange kendte personer har holdt taler for mange hundrede tilhørere. Disse fester blev senere holdt i Højbjerg Hegn.

Fra ca. 1927 til 1969 holdt Vejby Idrætsforening gerne pinsefest 2.pinsedag i "dalen" ved bavnehøjen. Der var musik, dans, gøgl og et stort øltelt, og der kom gerne mange mennesker til disse pinsefester.

På toppen af bavnehøjen står i dag en sten med påskriften: Sønderjylland 1920, til minde om Sønderjyllands genforening med Danmark. Skiltet på lågen til Ørby Bavn lover en flot udsigt fra toppen, men mod øst, vest og syd er udsigten begrænset af store træer og høj bevoksning, men mod nord er der en flot udsigt ind over Vejby og videre mod Vejby Strand.

Pinsefest på Ørby Bavn 1957 (Foto fra Gribskov Arkiv)

Sogn, kirke og kommune:

Ørby hører til Vejby Sogn og dermed også til Vejby Kirke. Ørby er forbundet med Vejby med en kombineret kirke- og skolesti, som tager sit udgangspunkt ved Askemosevejen nr. 10, ved gården Attelund. Den første strækning af stien er en asfalteret vej til bilkørsel og udgør en del af Askemosevejen, der fører til gården der er beliggende på Askemosevejen 8. Den sidste strækning af stien er gang- og cykelsti, der kommer ind til Vejby ved Vejby Station.

Indtil kommunalreformen i 1970, hvor antallet af kommuner blev reduceret fra 1098 til 271, hørte Ørby til Vejby-Tibirke Kommune. I 1970 kom Ørby under Helsingør Kommune, og ved strukturreformen i 2007 hvor antallet af kommuner i Danmark blev reduceret til 98, blev Helsingør og Græsted-Gilleleje Kommune slået sammen til Gribskov Kommune, og Ørby kom nu til at ligge i Gribskov Kommune, hvor byen forhåbentlig kommer til at ligge i rigtig mange år fremover.

Skilt på lågen ind til Ørby Bavn

Attelund 1949 - En af Ørbys store gårde (Foto: Det Kgl. Bibliotek/Sylvest Jensen)

Ørby i 2018:

Der ligger stadig en del store gårde i Ørby, men driften af landbrug med køer på marken og grise i stalden er lagt om på de fleste gårde, og i stedet finder man i dag en slagtergård, en vingård, en hestegård, gartneri, gårdbutik, avl af juletræer, og så naturligvis også jordbrug. Der dyrkes korn på store arealer på gårdene i Ørby, enten af ejeren selv eller ved bortforpagtning af jorden.

I 2017 har Ørby fået rejst et moderne privatejet forsamlingshus på gården Frændekilde, hvor ejerne vil forsøge at skabe et lokalt samlingssted med diverse aktiviteter, så som møder, udstillinger og foredrag m.v. for alle interesserede. Med hjælp af foreningen "Frændekildes Venner" vil ejerne sammen med lokal ildsjæle arbejde for at styrke det lokale sammenhold i det lokale samfund.

Hyldekærgård 1949 - i dag hestegård

Foto: Det Kgl. Bibliotek/Sylvest Jensen

Fortalt af Willy Larsen 2018

SLETTEGÅRD ved Laugø – Gården der brændte før den brændte.

I 1955 kunne man i biograferne se den danske film: ”Ild og Jord” med bl.a. Preben Lerdorff Rye, Jørgen Reenberg og Viveka Segerskog. Handlingen var et familiedrama på en gård, hvor der på et tidspunkt går ild i gårdens længer, der nedbrænder. Filmen blev optaget på Slettegård, men det var ikke Slettegårds udlænger, man så brænde i filmen. Det var nogle gamle gårdlænger på gården Fuglsang i Virum nord for København, som filmfolkene satte ild til. Men d. 25. oktober 1962 kl. 20.30 var det så Slettegårds egne udlænger der brændte. Et korntørringsanlæg, der havde været i brug hele dagen, var uden tvivl årsag til brandens opståen, oplyste Hillerød kriminalpoliti. Ilden slukket af Zone-Redningskorpset fra Helsingør, CF-korpset fra Karsemose samt Falck fra Hillerød. Sidstnævnte blev tilkaldt af gårdejereren, der havde abonnement hos Falcks Redningskorps. Det lykkedes at redde gårdens stuehus.

Skrevet af Vilhelm Pedersen.

Mindemuren i Helsinge

Hvis man bevæger sig til fods gennem Helsinge og passerer det smukke gadekær, vil man nede i anlægget bemærke en stenmur, der er forsynet med en bænk, så man kan sidde og skue ud over gadekæret, se på ænderne og springvandet. Muren er opført i en halvcirkel. Øverst på muren er der indhugget følgende tekst:

“Christiern Pedersen, Danmarks første humanist boede i Helsinge fra 1544 til sin død i 1554.”

Men hvem var denne Christiern Pedersen? Hvorfor er der rejst en mindemur for ham i Helsinge?

Mindemuren 2018 (Foto: Erik Larsen)

På muren ses tre tavler med indhugget tekst, som er malet op med guldbogstaver. Tavlen i midten har følgende tekst:

Hans udgave af Saxo
er grundlaget for vor historie
hans oversættelse af bibelen
er roden til vort skriftsprog

hvilket fortæller lidt om hans hovedværker, nemlig oversættelse og udgivelse af Saxos Danmarkskrønike fra 1200-tallet og oversættelse, trykning og udgivelse af bibelen.

Tavlen til højre er et citat af Christiern Pedersen selv, der giver udtryk for at bibelen burde udgives på dansk, så alle danskere selv kan læse den og forstå hvad de læser.

Tavlen til venstre på muren er en hyldest til Christiern Pedersen fra selveste Grundtvig.

Hvem var denne Christiern Pedersen:

Han er født i ca. 1480 i Helsingør, hans skolegang kom til at foregå på Roskilde Latinskole, og her har man opfattet ham som en klog elev og hjulpet ham til at komme på universitetet i byen Griefswald i Tyskland.

Herefter får han tilknytning til domkirken i Lund som Kannik, hvor han udfører de kirkelige handlinger for en bestemt samling af borgere, samtidig med at han udfører forskningsarbejde.

Fra 1508 kommer han til Paris, hvor han på universitetet tager eksamen og får en magistergrad. Under opholdet i Paris er han i kontakt med en bogtrykker, og der kommer mange udgivelser fra hans side, herunder:

- Saxos Danmarkskrønike, som er første trykte udgave af Saxo.
- En latinsk-dansk ordbog
- Prædikensamling Jærtegnspostillen

I Paris købte han selv udstyr til et bogtrykkeri, som han bragte med hjem til Danmark og lever som bogtrykker og boghandler. I denne periode kom der en del udgivelser fra hans hånd.

I 1513 bliver Christian II konge i Danmark, og på et tidspunkt kom Christiern Pedersen til at arbejde som sekretær for kongen. De er begge to meget fremsynede, vil begrænse adelens magt, de foreslår en ny skolestruktur, og de vil have, at bøger og bibelen skal udkomme på dansk. Da Luther begynder sin bevægelse i Tyskland, vedkendte de sig som tilhængere af hans protestantiske bevægelse. Det ender med at de begge må flygte ud af Danmark, og Christiern Pedersen bliver bandlyst og får frataget alle sine ejendele i Danmark.

Christiern Pedersen kommer dog ovenpå igen. Under tiden i landflygtighed sammen med Kong Christian II får han trykket og udgivet en dansk oversættelse af Det nye testamente.

Det er hans måde at anvende det danske sprog på, der især har efterladt et stærkt indtryk i litterære kredse og som gør at han stadig huskes nu mere end 450 år efter hans død. Digteren Thor Lange lod i 1895 opsætte en mindetavle for Christiern Pedersen på Helsingø Kirke. Den kan i dag ses på væggen i våbenhuset.

Hvorfor er der rejst en mindemur for ham i Helsingø:

Han sidste 10 leveår fra 1544 til 1554 boede han hos præsten Peder Andersen ved Helsingø Kirke, som han har familiemæssig relation til.

Helsingø Kirke anno 2018 (Foto: Erik Larsen)

Da han kom til Helsingø, var han ca. 64 år gammel og helbredet var dårligt. Når man tænker på, hvad han havde udrettet og været igennem, er der ikke noget at sige til, at hans helbred var dårligt og at hans nerver måske var lidt tyndslidte:

- Latinskoleelev i Roskilde.
- Universitet i Tyskland
- Kannik i Lund
- Universitet, magistergrad og oversætter i Paris
- Sekretær for Kong Christian II Landflygtighed sammen med Kong Christian II
- Bogtrykker, boghandler og oversætter i Malmø

- Har fået beslaglagt sin ejendom og ejendele
- Faldet i unåde hos Kong Frederik I

Man kan blive helt forpustet af at tænke på det. Han var dog ikke mere syg end at kunne udføre nogle oversættelser i sin tid i Helsingør, bl.a. Æsops Fabler, men i 1554 kunne han ikke mere. Han blev begravet på Helsingør kirkegård. Graven er siden blevet sløjftet, da ingen ville vedligeholde den, og ingen ved i dag hvor den har været.

Initiativ til mindemuren:

I 1954, 400-året for hans død, lykkedes det med økonomisk støtte fra Ny Carlsberg-Fondet at få hjælp til at rejse denne mindemur i Helsingør. Foregangsmanden for dette var også en person, der bruger sproget i sit virke: Digteren Hans Hartvig Seedorf Pedersen, der med en henvendelse til borgerforeningen i Helsingør fik gennemført opsætningen af Mindemuren.

Det tog nogen tid at få opført muren, og der blev holdt indvielse af muren i 1956. Ifølge Wikipedia skænkede bankbogholder Johannes Hansen fra Nordsjællands Bank ved indvielsen af muren et smukt indbundet eksemplar af Christian 3.s bibel i faksimile til Helsingør Kirke, som stadig findes i Helsingør Kirke. Christiern Pedersen medvirkede ved oversættelse af denne første danske bibel til dansk efter Luthers tyske oversættelse.

Ved indvielsen i 1956 var der korsang af elever fra Helsingør Kommuneskole. Selv om der på den tid ikke var mange danskere, der havde fjernsyn, var Nyhedsafdelingen fra Danmarks Radio tilstede og lavede nogle optagelser, og der blev også bragt et indslag i datidens TV-avis.

Christiern Pedersen og nutiden:

Tidligere rektor på Gribskov Gymnasium Jens Anker Jørgensen har skrevet en bog om Christiern Pedersen: "Humanisten Christiern Pedersen, en præsentation" Bogen kan lånes på biblioteket, og jeg har hentet en del af inspirationen til denne lille fortælling fra denne bog.

Gribskov Gymnasium har indstiftet en pris, "Christiern Pedersen Prisen". Prisen uddeles hvert år ved dimissionen på Gribskov Gymnasium til den eller de studenter, der bedst lever op til

fundatsens krav om "initiativrigdom og dygtighed inden for feltet kommunikation".

Muren i dag:

I nyere tid har der fra politisk hold været røster fremme om at mindemuren burde nedrives. Man kan ikke forstå politikerne, at de kan få den slags tanker, men en del af nutidens politikerne i Gribskov Kommune var slet ikke født, da muren blev bestemt i 1954, og en anden del af politikerne havde slet ingen forbindelse til Helsingø i 1954. Jeg var selv 10 år gammel ved indvielsen af muren i 1956, og for os, der har været med til indvielsen og er opvokset med mindemuren i gadekæret, vil det været uforståeligt, at den skulle rives ned. Der var da også kraftig modstand i befolkningen i Helsingø mod tankerne om nedrivning med læreren Lejf Dejnbo i spidsen. Muren blev i stedet blevet renoveret, og står stadig smuk og flot vedligeholdt, den er et mindesmærke, der bør blive ved med at bestå, og være med til at gøre opmærksom på, at Helsingø By også har en fortid, der fortjener et monument.

Kilder: Wikipedia,
Allan Karker: Christiern Pedersen i Gyldendals Den Store Danske,
Jens Anker Jørgensen: Christiern Pedersen, En præsentation
Danmarkshistorien.dk

Skrevet af Erik Larsen juli 2018